

Зуб Г. (г. Пінск, ПДМК)

ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНАЯ СПАДЧЫНА РОДНАГА КРАЮ ЯК СРОДАК ФАРМІРАВАННЯ НАЦЫЯНАЛЬнай СВЯДОМАСЦІ МОЛАДЗІ

Бедны той, хто, апрача грошай, апрача багацця, каторае пры першым няшчасці счэзне дазвання, не мае скарбаў вечных – скарбаў душы. Такі скарб, каторы ніхто і ніколі адабраць ад нас не здалее, гэта любоў да Бацькаўшчыны, да свайго народу, да роднай мовы.

Цётка

На мяжы стагоддзяў назіраецца збыдненне духоўнага свету падрастаючага пакалення, перанасычэнне яго свядомасці інфармацыяй з розных сродкаў масавай інфармацыі: відэа і аўдыяпрадукцыя, спутнікавае тэлебачанне. Змяняюцца жыццёвыя арыенціры падрастаючага пакалення, страчваецца сувязь з продкамі. А як вядома, без пачуцця любові да роднага, без ведання народных звычаяў і традыцый, гісторыі краю, без паважлівага стаўлення да спадчыны нельга стаць асобаю.

Безумоўна, духоўнае сталенне асобы неабходна пачынаць з вывучэння гісторыі і культуры «малой» Радзімы. Піншчына – самабытны куточак Берасцейшчыны.

Пачатак фарміравання горада Пінска паклаў дзядзінец на беразе ракі Піна, у месцы зліцця яе з Прыпяццю. У XI–XIII стст. вакол яго склаўся ўмацаваны валам і ровам навакольны горад. Дзядзінец размяшчаўся ў межах сучасных вуліцы Чайкоўскага і заходняй часткі плошчы Леніна, навакольны горад – вуліцы Горкага і ўсходняга боку плошчы. У XIV ст. навакольны горад пашырыўся на ўсход, яго мяжа прайшла па сучаснай вуліцы В. Харужай. Тут, у сістэме ўмацаванняў, размясціўся французсканскі кляштар, заснаваны ў 1396 годзе. Археалагічныя раскопкі сведчаць пра радыяльна-паўкальцавую планіроўку вакольнага горада. Напрамкі вуліц XIII і XIV стст. захоўваліся да канца XVIII ст. У XVI ст. у Пінску існавалі замак, 14 цэркваў, французсканскі і праваслаўны Варварынскі манастыры,

уязныя брамы, Троішкі мост цераз Піну і 25 вуліц. У замку знаходзіўся княжацкі, пасля старасцінскі палац, будынкi гарадской адміністрацыі, мураваны сабор Святога Дзмітрыя Данскога, царква Святога Фёдара, дамы гараджан. Побач з замкам сфарміравалася гандлёвая плошча, у забудову якой уваходзіла ратуша 1628 г., гандлёвыя рады, езуіцкі калегіум з касцёлам 1631–1635 гг., уніяцкая царква. Паблізу плошчы ў 1506 г. заснавана сінагога. У 1666 г. закладзены драўляны кляштар дамініканцаў, у 1770 г. узведзены мураваны. Да 1510 г. адносіцца закладка мураванага французскага касцёла, да 1712–1730 гг. – карэнная рэканструкцыя ўсяго кляштара, а да 1817 г. – будаўніцтва ў ім званіцы. У XVI і XVII стст. Пінск меў тры паясы абарончых збудаванняў: замак, паўкальцо ўмацаванняў прыкладна па трасе сучасных вуліц Горкага і В. Харужай, паўкальцо ўмацаванняў па трасе вуліц Завальнай і Равецкай. Пінск гэтага часу апісаў у пачатку XX ст. вядомы гісторык А.С. Грушэўскі. Частка горада, што прымыкала да замка і была абмежавана другім поясам умацаванняў, называлася «паркан» і ўключала найбольш самавітую забудову. Тут знаходзіліся царквы: Мікалаеўская і Троіцкая мураваныя, Міхайлаўская і іншыя. Троіцкая царква стаяла ля Троіцкага моста і уваходзіла ў агульную сістэму абароны. Відаль, тэрыторыя «паркана» адпавядала навакольнаму гораду XIII–XIV стст. Тэрыторыя паміж другім і трэцім паясамі ўмацаванняў называлася «мяста». Кватарталы тут былі больш рэдкай забудовы, якая чаргавалася з сельскагаспадарчымі ўгоддзямі. У 1553–1555 і 1565 гг. праводзіліся так званыя памеры горада. Калі землі прыватных уласнікаў (дарэчы, іх надзялялі зямлёй у іншых месцах) перадаваліся дзяржаве, праводзілася спрашчэнне межаў.

Пашырэнне дзяржаўных зямель адбывалася таксама за кошт павелічэння колькасці ўчасткаў домаўладанняў і суправаджалася пракладкай новых вуліц і падаўжэннем старых. У той жа час рост насельніцтва выклікаў драбленне ўчасткаў, якія ў цэнтры зменшыліся ў 2–1,6 раза; на ўскраінах іх памеры павялічваліся. Пры гэтым новыя ўчасткі на перыферыі былі меншыя за старыя ў цэнтры, што прывяло да змяншэння ў сярэднім сядзібных надзелаў.

У XVII–XVIII стст. Пінск неаднойчы разбураўся падчас вясных дзеянняў. Замак спалены ў час антыфеадальнай вайны 1648–1651 гг. на Беларусі, моцна пацярпеў у вайну Расіі з Рэччу Паспалітай 1654–1667 гг., а таксама ў Паўночную вайну 1700–1721 гг., калі горад разрабавалі войскі Карла XII. Уяўленне аб няправільнай радыяльна-паўкальцавой планіровачнай сетцы і размяшчэнні асноўных будынкаў дае «План Мінскай губерні павятовага горада Пінска» канца XVIII ст. Замак і гандлёвая плошча служылі месцам сыходжання вуліц. Аднак невялікі замак адыгрываў у плане горада меншую ролю, чым, напрыклад, у Полацку. Вылучаліся дзве асноўныя паўкальцавыя магістралі: адна разгаліноўвалася каля дамініканскага кляштара, другая, якая адпавядала сучаснай Завальнай вуліцы, абмяжоўвала горад на поўначы і захадзе. Пад канец XVIII ст. ужо не існаваў другі пояс абарончых збудаванняў, аднак замак і ўсю тэрыторыю Пінска яшчэ акружалі равы. Гарадскія вуліцы былі пераменнай шырыні, кватарталы разнастайных, няправільных абрысаў.

Усходнюю частку горада займала прадмесце Каралін, якое забудоввалася з канца XVII ст. Яго кватарталы мелі прамавугольную канфігурацыю (у межах сучасных вуліц Савецкай, Кірава, Насырава, Дняпроўскай Флатыліі). У 1701 г. князем М. Вішнявецкім поблізу жылой забудовы прадмесця пачата ўзвядзенне палаца з землянымі ўмацаваннямі – чатырма вуглавымі бастыёнамі і курцінамі, аднак у 1706 г. пад час Паўночнай вайны ён быў разбураны дашчэнту.

Беларусь прайшла доўгі і складаны шлях гістарычнага развіцця. Першыя гарады-княствы на тэрыторыі сучаснай Беларусі з'явіліся ў IX стагоддзі. Без

павагі да гістарычнага мінулага няма акрэсленай будучыні. Глыбокае веданне сваіх каранёў, павага да спадчыны, якая засталася нам ад продкаў, спрыяюць умацаванню нацыянальнай ідэнтыфікацыі і самааднаўленню нацыі. Ахова гісторыка-культурных каштоўнасцей – адзін з прыярытэтных накірункаў дзяржаўнай палітыкі Рэспублікі Беларусь і перадумова яе ўстойлівага развіцця.

Страта памяці пра свае карані, гісторыю народа, родную зямлю з'яўляецца самай страшнай бядой, якая можа здарыцца з чалавекам, таму што тады ён губляе і частку сябе.